

СТАНОВИЩЕ

от

проф. дин Валерия Фол

за докторския труд на **ЖИВКО ДИМИТРОВ ХРИСТОВ** на тема **„БЪЛГАРСКОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК – ИЗМЕРЕНИЯ НА КОМУНИКАТИВНОСТТА“** за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Германски езици (английски език)*, подготвен в Департамент „Романистика и германистика“ на Нов български университет

Дисертационният труд „Българското културно наследство на английски език – измерения на комуникативността“ (267 страници), подготвен от Живко Христов, е структуриран в Предисловие, четири глави, Заключение, четири Приложения, Цитирана и Консултирана литература, използвани Речници, енциклопедии, документални сборници и онлайн източници.

Ще започна моето становище със заключението, до което достигнах, след като се запознах с изследването „Българското културно наследство на английски език – измерения на комуникативността“ на докторант Живко Христов. Моето мнение е на историк, не на филолог. Темата за представяне на научните изследвания върху културно-историческото наследство на територията на България на английски език е актуална, тъй като само чрез публикации на английски, френски и немски език научната общественост по света може да се запознае с него и с проучванията на българските учени. В Предисловието докторантът формулира обекта, предмета, целта и актуалността на своето изследване. Анализ на преводите от български на английски език на трудове, отнасящи се до културно-историческото наследство е, както подчертах, много актуална тема, тъй като терминологичните разминавания не веднъж променят смисъла на текста. От друга страна, използваната терминология изразява вижданията на автора за процеси, обекти и предмети. Преводачът може да се определи като медиатор не само между автор и читател, а между научни школи и култури. Живко Христов ясно е формулирал както обекта и предмета на своето изследване, определяйки хронологическия обхват, така и целите и резултатите, които би искал да постигне. Колко е значима темата и проблемът за смисловостта се вижда още в наименованието на дисертационния труд и в заявените исторически периоди, с чието

културно-историческо наследство (предадено на английски език) авторът се занимава. Назоваването на праисторическото и тракийското културно-историческо наследство *българско* е етнизирание, което не присъства в анализиранияте от дисертанта публикации, а и самият докторант не влага този смисъл в текста си. Затова разбирането на текста без познаване на културно-историческия контекст, т.е. херменевтичният подход, е задължителен в превода на текстове, представящи културно наследство.

Първа глава на дисертационния труд „Обзор на лингвистични и философски възгледи от гледна точка на преводните текстове за историко-културно наследство” показва познанията на докторанта в теорията и философията на превода. Ще отбележа, че възприетото понятие (не само на български език) е *културно-историческо наследство*, а не *историко-културно наследство*. Предполагам, че преформулирането е случайно, тъй като обосновката не е тема на дисертационния труд.

Втора глава „Семантична характеристика на преводни еквиваленти за термини и имена от антична Тракия” показва цялата сложност, с която се сблъскват преводачите при предаването на тракийското културно-историческо наследство на английски език. Ако за изписването на имена (топоними на антични селища, области, водни басейни и пр., на исторически личности и божества), които са познати от старогръцките и латински текстове, се предпочита, макар не винаги, установената в “The Classical Dictionary” транскрипция, същото не може да се каже за движимите и недвижими културни ценности. В голяма степен употребата на специализиран термин или на адаптивен превод се налага от реципиента на текста – дали е за специалисти или за широк кръг читатели, които нямат специализирана подготовка. Не на последно място трябва да се отчете традицията в употребата на понятието в различни англоезични научни школи. Всъщност, това много ясно се вижда в публикуваните на английски език каталози на тракийската изложба в САЩ, Канада, Индия, Англия. Сложността в преводите на текстове, отнасящи се за недвижимите археологически ценности¹, както докторантът е забелязал, идва и от влагания от автора на текста смисъл и защитаваните хипотези. Докторантът прави уместни критики и препоръки (например за адаптивен превод на слабо известни извън професионалните среди понятия), които биха били от полза в бъдещите преводи.

¹ Въвеждането на обобщаващите понятия *движими* и *недвижими археологически ценности* в терминологията на официалните документи (закони, наредби, постановления и пр.) и в научната литература за културно-историческото наследство е продиктувано и заради терминологичните трудности на различни езици.

В трета глава „Семантика на основни означаеми в английския превод на текстове за българското Ранно средновековие” Живко Христов се сблъсква както с всички проблеми, характерни за предаване на тракийското културно-историческо наследство на английски език, така и с факта, че за много от думите няма еквивалент в другите средновековни цивилизации и с поначало неустойчивата историческа терминология. Факт е, че не е възприета конвенция. Старателното анализиране на титулатурата и предложения глосар са, според мен, достижение на докторанта, което предлага решения, отчитайки дискуссионния въпрос с произхода на българите и асоциирането с авари, хазари и пр. (виж например предложението в превода да присъства собственото има с транслериран титул и обяснение в скоби или отделно обяснение) и адаптивни преводи за титулатурата на аристокрацията. Преводът на християнската титулатура също не е безпроблемна заради конкретните случаи в културно-исторически контекст.

Четвърта глава на дисертационния труд е посветена на проблемите на семантиката при основните понятия от Българското възраждане в англоезичен контекст. Докторантът подчертава, че „съществува относителен консенсус относно ценности, периодизация, стилова класификация, школи и пр.“ В тази глава са анализирани както понятията без еквивалент на английски, така и тези с еквивалент, като в зависимост от контекста и рецепиентите се предлагат решения кога е необходимо „търсенето на динамична еквивалентност и компромисни решения за "натурализация" и "очужденост" на превода, така и адаптивен превод.

Заключението синтезира постигнатите теоретични и конкретни резултати, до които докторантът е достигнал в дисертационния труд. Особено ценни са предлаганите от докторанта преводни варианти в зависимост от текста, контекста на превеждания текст, рецепиентите и културата, към която принадлежат. Трябва да се отбележи, че неустановената ортография на съвременни собствени имена и топоними идва както от традицията в изписването, така и заради доскорошната липса на конвенция в транскрибирането. Изписването на латиница на личните и фамилните имена на българските автори обикновено са лични решения, които са възприето и в официалните документи.

Дисертационният труд е първо по рода си изследователско усилие, увенчано с успех, да се анализират преводите на публикации върху културно-историческото наследство на територията на България и да се дадат конкретни решения за максимално точното предаване на съдържанието от терминологична, смислова, културно-

историческа и дори познавателна гледна точка. Безспорният принос са приложените към дисертацията глосари, който е с приложен характер и, надявам се, ще стане достояние на историци и преводачи.

Като имам предвид приносния характер на разработената докторска теза и публикуваните повече от изискванията статии по темата на дисертацията гласувам с положителен вот да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ на Живко Христов в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Германски езици (английски език).

24. 09. 2017 г.

Проф. дин Валерия Фол